

# บทคัดย่อ

## สำหรับผู้บริหาร

รหัสโครงการ:	RDG473005
ชื่อโครงการ:	โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สอง
หัวหน้าโครงการ :	รองศาสตราจารย์ ดร. รศมี ชูทรงเดช
คณะวิจัย:	รองศาสตราจารย์ ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนงค์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทพญ. กนกนาฏ จินตกานนท์ นางสาวนัทธมน ภูริพัฒน์พงศ์ นางสาวอุดมลักษณ์ ชุ่มตระกูล นายเชิดศักดิ์ ตรีรยาภิวัฒน์
อีเมล:	<a href="mailto:rasmi@su.ac.th">rasmi@su.ac.th</a> , <a href="mailto:rasmi13@hotmail.com">rasmi13@hotmail.com</a>
ระยะเวลาโครงการ:	1 ตุลาคม 2546 - 30 กันยายน 2549 (รวมระยะเวลา 3 ปี)

โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สอง เป็นงานวิจัยเชิงพื้นที่และเป็นโครงการบูรณาการประกอบด้วยโบราณคดี มานุษยวิทยากายภาพ (กระดูกคนและฟัน) วงปีไม้และสิ่งแวดล้อม ชาติพันธุ์วรรณาทางโบราณคดี และระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์

วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รวบรวมจากโครงการวิจัยระยะที่หนึ่ง อย่างละเอียด และลุ่มลึก 2) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาของสาขาโบราณคดี มานุษยวิทยากายภาพ วงปีไม้และละอองเรณู 3) เพื่อบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของศาสตร์ต่างๆ 4) เพื่อตรวจสอบว่าวัฒนธรรมดั้งเดิม มีลักษณะเป็นอย่างไร และเริ่มเกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมขึ้นเมื่อใด 5) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือน/ความแตกต่างของ คน วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และ 6) เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมให้กับชุมชนท้องถิ่น

ผลการวิจัย คือ 1) วิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการสำรวจและขุดค้นด้วยเทคนิควิธีของแต่ละศาสตร์ 2) ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของคนบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า ว่ามีการอยู่อาศัยในพื้นที่ตั้งแต่สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย ประมาณ 32,380 ปีมาแล้ว จนกระทั่งปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมมีความต่อเนื่อง และยังสามารถพัฒนาแนวคิดทฤษฎีทางโบราณคดี ตลอดจนประยุกต์ใช้เครื่องมือทางการแพทย์ในการวิเคราะห์งานด้านมานุษยวิทยาภาพ ซึ่งยังไม่เคยมีการทำมาก่อนในวงการโบราณคดีในประเทศไทย 3) ทำให้บูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของคน สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมโบราณ 4) ทำให้ทราบว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมในสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย คือ วัฒนธรรมหินกะเทาะ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเริ่มปรากฏในสมัยโฮโลซีนตอนปลาย คือวัฒนธรรมโลงไม้ และสมัยต่อมา 5) ทำให้ทราบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมโบราณตั้งแต่สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดโดยปัจจัยทางธรรมชาติและมนุษย์ นอกจากนี้ยังทราบว่า การเคลื่อนย้ายไปมาภายในพื้นที่นี้มีมาแล้วตั้งแต่ในอดีต ซึ่งก็ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์เกิดขึ้น และ 6) ผลของงานวิจัยได้นำไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ในแง่การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาแหล่งโบราณคดีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

## EXECUTIVE SUMMARY

**Project Code:** RDG473005

**Project Title:** Highland Archaeology in Pang Mapa District, Mae Hong Son Province Phase II

**(Principle investigator)** Associate Professor Dr Rasmi Shoocongdej

**Investigators :** Associate Professor Dr Natsuda Phumijumnong  
Assistant Professor Dr Kanoknart Chintakanon  
Ms Natthamon Pureepatpong  
Ms Undomluck Hoontrakul  
Mr Cherdasak Treerayapiwat

**Email:** [rasmi@su.ac.th](mailto:rasmi@su.ac.th) , [rasmi13@hotmail.com](mailto:rasmi13@hotmail.com)

**Project Duration:** 1 October 2003 - 30 September 2006 (3 years)

The Highland Archaeology Project in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province is an area-based and multidisciplinary research program involving archaeology, physical anthropology, dental anthropology, dendrochronology, palynology, ethnoarchaeology, and the use of Geographic Information Systems (GIS). Research goals include: 1) to analyze and synthesize the remainder of the archaeological assemblages from Project Phase I, 2) to generate new data and develop theories and methods for archaeology, physical anthropology, dendrochronology, and palynology, 3) to integrate the datasets from the various analyses, 4) to examine the characteristics of ancient cultures and the emergence of cultural diversity, 5) to compare the similarities and differences in peoples, cultures, and environments in the past and present, and 6) to apply the knowledge gained to the development and strengthening of local communities through cultural heritage programs.

The results of the Second Phase of research include the following. 1) Analyzed archaeological assemblages from survey and excavations using techniques from the various disciplines. 2) Generated new data concerning the cultural history of the highland population in Pang Mapha, indicating there was a long and continuous occupation from 32,380 BP to 100 years ago. In addition, the project contributed to middle range theory and developed new analytical techniques for archaeology using modern medical technology such as Computed Tomography (CT-scanning), Scanning Electron Microscopy, and Energy Dispersive Spectroscopy. 3) Integrated the results from the analyses of archaeological assemblages, tree-rings, human bones and teeth, geomorphology, and palynology. 4) Determined that in the late Pleistocene there was a pebble tool culture, and no cultural diversity was identified in this period. Cultural diversity emerged during the late Holocene, with the log coffin culture, and continued to the historical period. 5) Found evidence of environmental changes through time from the late Pleistocene to the present. These changes were caused by natural and human factors. In addition, people migrated in and out of the research area which could have caused social and cultural changes in different periods. Finally, 6) distributed the research results to the public and contributed both to the understanding of Mae Hong Son history as well as to the development of sustainable tourism.

## บทคัดย่อ

### สำหรับผู้บริหาร

รหัสโครงการ:	RDG473005
ชื่อโครงการ:	โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สอง (Highland Archaeology in Pang Mapa District, Mae Hong Son Province Phase II)
หัวหน้าโครงการ :	รองศาสตราจารย์ ดร. รัศมี ชูทรงเดช คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
โครงการวิจัยและพัฒน:	การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาทางโบราณคดีของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงใน อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน An Ethnoarchaeological Study of Highland Tribes in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province
ผู้วิจัย:	น.ส.อุดมลักษณ์ อุ่นตระกูล
อีเมล:	udomluck_h@yahoo.com, gazel_aom@hotmail.com
ระยะเวลาโครงการ:	1 ตุลาคม 2546 - 30 กันยายน 2549 (รวมระยะเวลา 3 ปี)

โครงการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาทางโบราณคดีของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงใน อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอนมี  
คำถามหลักและประเด็นในการศึกษาอยู่ 2 ประการ คือ

- ศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงในช่วงเวลาสมัยประวัติศาสตร์ เพื่อ  
ทำความเข้าใจในปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ
- ศึกษาระบบการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงในปัจจุบัน ด้วยวิธีทางชาติพันธุ์วรรณาทาง  
โบราณคดี เพื่อที่จะนำไปคาดการณ์ตำแหน่งของแหล่งโบราณคดีที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนในอดีต  
รวมทั้งสามารถสร้างตัวแบบ (Model) ในการอธิบายกระบวนการเกิดหลักฐานทางโบราณคดีที่  
เกิดขึ้น

#### ผลการศึกษาและข้อค้นพบในงานวิจัย

ประเด็นการศึกษาหลักในครั้งนี้อยู่ในเรื่องของการวิเคราะห์ระบบการตั้งถิ่นฐานในกลุ่มชาติพันธุ์บน  
พื้นที่สูง เพื่อทำการคาดการณ์ตำแหน่งแหล่งโบราณคดี โดยทำการเก็บข้อมูลทางกายภาพของหมู่บ้านต่างๆ  
เพิ่มเติม และตรวจสอบข้อสมมติฐานโดยการสำรวจทางโบราณคดีในพื้นที่ที่ได้คาดการณ์ไว้ ผลการศึกษาและข้อ  
ค้นพบต่างๆ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นหัวข้อ ดังนี้

- พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมในช่วงเวลาสมัยประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงมี  
ความสัมพันธ์กับบริบทของอำนาจรัฐรอบข้างตลอดเวลาเช่น ล้านนา พม่า และรัฐไทย ซึ่งทำให้  
เห็นความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงของชุมชนบนพื้นที่สูงในแต่ละช่วงอย่างชัดเจน

2. ผลการวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงผู้วิจัยได้แบ่งออกตามระบบนิเวศคือ ระบบนิเวศบริเวณพื้นที่สูง (Hill) พบการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณ สันเขาสาขาระดับต่ำ (lower ridge) สันเขาหรือขอบหลุมยุบในเขตหินปูนทั่วไป (ridge/sinkhole rim) และสันเขา/ขอบหลุมยุบในพื้นที่สูงหินปูน (Upper Karst: ridge/sinkhole rim) และในระบบนิเวศแบบหุบเขา (Valley) พบอยู่ในบริเวณพื้นที่สูง/เนินเขา/ลานตะพักระดับสูงริมลำน้ำ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจทางโบราณคดีจำนวน 16 แหล่งที่เพิ่งพบใหม่ก็พบว่าคนในอดีตมีการเลือกใช้พื้นที่คล้ายคลึงกับปัจจุบัน แต่มีข้อยกเว้นจากเงื่อนไขและบริบทเช่น ระบบการดำรงชีวิต ระบบการผลิต และเทคโนโลยี ของกลุ่มคนในอดีตและปัจจุบัน

**สรุปภาพรวม** โครงการได้ดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผลการวิเคราะห์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงนั้นยังจะเป็นประโยชน์ต่อไปสำหรับการแปลความทางโบราณคดี และประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจกับชุมชนในปัจจุบัน เพื่อการจัดการแหล่งโบราณคดีและการสร้างส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ต่อไป

**คำหลัก:** ชาติพันธุ์วรรณนา กลุ่มคนบนพื้นที่สูง ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง มูเซอแดง มูเซอดำ ลีซอ ระบบการตั้งถิ่นฐาน

## EXECUTIVE SUMMARY

<b>Project ID Code:</b>	<b>RDG473005</b>
<b>Title:</b>	<b>Highland Archaeology Project in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province, Phase II</b>
<b>Project Director:</b>	<b>Associate Professor Dr Rasmi Shoocondej Department of Archaeology, Faculty of Archaeology, Silpakorn University</b>
<b>Research Subject of R &amp; D Project:</b>	<b>An Ethnoarchaeological Study of Highland Tribes in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province</b>
<b>Researcher of Subject:</b>	<b>Miss Udomluck Hoontrakul</b>
<b>E-mail:</b>	<b><u>udomluck_h@yahoo.com, gazel_aom@hotmail.com</u></b>
<b>Project Duration:</b>	<b>October 1, 2003 - September 30, 2006 (including 3 years)</b>

This project aims 1) to explore the social and culture development of the highland people in historical period for understanding the relationship between communities and environment 2) to examine the usefulness of ethnoarchaeology for prediction of types, locations, and spatial distributions of archaeological sites in various environments, and to explore the archaeological data using comparative ethnographic data collected from the study of present-day ethnic settlements in Pang Mapha district including Red Lahu, Black Lahu and Lisu.

### **From the result of research ,**

- 1) The social and culture developments in historical period of highland people depended on the context of state power, including to Burma, Lanna (ancient state) and Thai state (modern state).
- 2) The study of settlement pattern from highland people show that there are 4 types of landscape in **1) Highland/Hill ecology** were found settlements in lower ridge, ridge/sinkhole rim in karst topography and ridge/sinkhole rim in Upper karst topography and **2) Valley ecology** were found settlements in hill/high terrace along the river. However, to compare highland settlement pattern between the past and the present should think about the different of subsistence strategies, technology, mode of production and so on.

**In conclusion, the project has successfully completed its goals and research aims.** The analyses of social and culture developments of highland people will useful in the archaeological interpretation and continuing into process of communities-based cultural resource management.

**Key words:** Ethnography, Highland people, Shan, Karen, Black Lahu, Red Lahu, Lisu and Settlement pattern